

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Eğitim Programı ve İşleyişine İlişkin Eğitici ve Öğrenci Görüşleri

OPINIONS OF TRAINERS AND STUDENTS ABOUT CLINICAL EDUCATIONAL PROGRAMME OF DOKUZ EYLUL UNIVERSITY FACULTY OF MEDICINE

Berna MUSAL¹, Oğuz KILINÇ², Gamze ÇAPA KAYA³

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD, İzmir

² Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs hastalıkları AD, İzmir

³ Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Nükleer Tıp AD, İzmir

ÖZ

Amaç: Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde klinik eğitim programına ilişkin olarak eğitici ve öğrenci görüş ve önerilerinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmaların sunulması amaçlanmaktadır.

Yöntem ve gereçler: Task ve/veya blok başkanlığı yapan öğretim üyelerine Mart 2016'da yedi kapalı, bir açık uçlu soru ve iki ölçek içeren anket formları gönderilmiştir. Ölçeklerden biri klinik eğitim programının değerlendirilmesi, diğeri ise SPICES modelindeki altı eğitim stratejisine ilişkin istekler ve fakülte'deki uygulamaların değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Dönem 4 ve 5 öğrencilerine eğitim etkinliklerini değerlendirmelerine yönelik olarak 2015-16 akademik yılında uygulanan anket çalışmasının bulguları değerlendirilmiştir.

Bulgular: Eğiticilerin ve öğrencilerin klinik eğitim etkinliklerine verdikleri puanlar incelendiğinde en yüksek puan verilen üç etkinliğin sunumlar, uygulamalar ve hasta başı teorik; en düşük puan verilen etkinliklerin ise poliklinik çalışması ve laboratuvar etkinlikleri olduğu saptanmıştır.

Eğiticilerin SPICES modelindeki eğitim stratejilerine ilişkin isteklerinin yenilikçi stratejiler lehine olduğu, fakülte'deki uygulamalardan üç stratejiyi (öğrenci merkezli, probleme dayalı ve seçmeli) yenilikçi strateji yönünde değerlendirdikleri saptanmıştır.

Tartışma ve sonuç: Eğiticilerin ve öğrencilerin görüşlerinin ilgili eğitim kurullarında tartışılarak programın geliştirilmesi yönünde kullanılması planlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Taska Dayalı Öğrenim, program değerlendirme, mezuniyet öncesi tıp eğitimi

ABSTRACT

Objective: The purpose of this paper is to present the studies on the opinions and suggestions of trainers and students about clinical educational programme of Dokuz Eylul University Faculty of Medicine.

Methods: The questionnaires which consisted of seven closed-end, one open-end questions and two scales were sent to task/block chairs in March 2016. One of the

Berna MUSAL
Dokuz Eylül Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Tıp Eğitimi AD
İZMİR

scales was prepared for evaluation of clinical educational program, and the other was prepared to explore the trainers' expectations and perceptions about the application of SPICES Model's educational strategies in Faculty. The findings of the survey study applied in 2015-2016 academic year to evaluate the effectiveness of educational activities by Phase 4 and 5 students were included.

Results: Trainers and students gave highest ratings to the lectures, practicals and bed-side visits; lowest ratings to the outpatient clinics and laboratory practicals. Trainers' ratings on expectations about educational strategies in the SPICES model were in favour of innovative strategies. Trainers evaluated the application of three educational strategy (student centered, problem-based and electives) in Faculty as innovative.

Discussion and conclusion: It is planned to carry out discussions of the opinions of trainers and students in related educational committees and to utilize the findings for the improvement of the educational programme.

Keywords: Task-based Learning, programme evaluation, undergraduate medical education

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi (DEÜTF) mezuniyet öncesi eğitim programının prelinik yıllarında 1997-1998 akademik yılından bu yana merkezinde Probleme Dayalı Öğrenim (PDÖ) oturumlarının yer aldığı bir program uygulanmaktadır (1). PDÖ programının klinik yıllarda devamı olarak Dönem IV. ve V. öğrencilerine 2000-2001 akademik yılından itibaren Taska Dayalı Öğrenim (TDÖ) programı uygulanmaya başlanmıştır (2-4)

Farklı disiplinlerin zengin öğrenme olanakları ve ortamlarını öğrenciye sunan, probleme dayalı öğrenmeyle entegrasyonu multidisipliner öğrenme ve öğretme bakış açısıyla kaynaştıran çağdaş bir eğitim modeli olan TDÖ ilk kez 1988 yılında Harden tarafından tanımlanmıştır (5). TDÖ' de öğrenme hastanın semptomu veya sorununu konu alan tasklara odaklanmakta ve taskla ilgili temel bilgilerin gözden geçirilmesi, altta yatan mekanizmaların ve kavramların öğrenilmesi hedeflenmektedir. Taskla ilgili öykü alma, fizik bakı yapma, uygun tetkikler isteme, tanı algoritması oluşturma, tedavi seçeneklerini irdeleme gibi taska yönelik bilgi ve beceri kazanımlarının yanı sıra uygun iletişim kurma, problem çözme gibi genel ve mesleki gelişime yönelik becerilerin kazanılması hedeflenmektedir. Kazanılması hedeflenen bilgi ve beceriler klinik çalışma rehberlerinde tanımlanmaktadır. Öğrenciler mesleki yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar/olgularla hizmet sunulan öğrenme ortamında karşılaşılarak klinik çalışma rehberleri ve eğiticilerin desteği ile planlanan bilgi ve becerileri kazanmaktadırlar.

TDÖ'nün literatürde tanımlanmış kazanımları; öğrencilerin sistematik ve planlı bir eğitim yaklaşımı ile tanımlanmış bilgi ve becerileri elde etmesini sağlaması, temel ve klinik bilimler arasında dikey ve yatay entegrasyonu kolaylaştırması, öğrenme sorumluluğunu öğrencilerin üstlenmesini kolaylaştırması, elde edilen bilgi ve becerilerin mesleki yaşama aktarımını kolaylaştırması, eğitimin gerçek öğrenme ortamında hizmet sunumu ile birlikte yürütülmesinin eğiticilerin zamanının daha verimli şekilde kullanılmasını sağlaması olarak özetlenebilir (5-8).

Eğitim programlarının, eğiticilerin, öğrencilerin görüş ve önerilerini içeren, nicel ve nitel yöntemlerle gerçekleştirilen program değerlendirme çalışmalarıyla sürekli olarak değerlendirilmesi, olumlu ve geliştirilmesi gereken yönlerin tanımlanarak iyileştirilmesi önem taşımaktadır (9,10). DEÜTF'de sürdürülen eğitim programı alınan geribildirimler ve sistematik olarak sürdürülen program değerlendirme çalışmalarıyla gözden geçirilmektedir (11). Bu çalışmada DEÜTF klinik eğitim programına ilişkin olarak eğitici ve öğrenci görüş ve önerilerinin belirlenmesine yönelik olarak yapılan çalışmaların sunulması amaçlanmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Dönem 4 ve 5 programında task ve/veya blok başkanlığı yapan öğretim üyelerine Mart 2016'da yedi kapalı, bir açık uçlu soru ve iki ölçek içeren anket formları gönderilmiştir. Ölçeklerden biri klinik eğitim programının

değerlendirilmesi, diğeri ise SPICES modelindeki (12) altı eğitim stratejisine ilişkin istekler ve fakülte'deki uygulamaların değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Anket gönderilen 75 öğretim üyesinden 42'sinden (%56) geri dönüş gerçekleşmiştir.

Klinik eğitim programına ilişkin öğrencilerin değerlendirmeleriyle karşılaştırmalar yapılabilmesi için Dönem 4 ve 5 öğrencilerine her akademik takvim sonunda uygulanan, yıl içindeki eğitim etkinlikleri ile ilgili hoşnutluk düzeylerini belirlemeye yönelik anket verilerinin 2015-16 akademik yılına ilişkin olan bölümü kullanılmıştır.

Her iki anket formunda da eğitim etkinlikleri 1-5 arasında (1:en düşük, 3:orta, 5:en yüksek) puan verilerek değerlendirilmiştir.

Eğiticilere uygulanan anketteki eğitim stratejilerinin değerlendirildiği iki ölçeğe 1-5 arasında (5:yenilikçi yaklaşım lehine, 3:orta, 1:geleneksel yaklaşım lehine) puan verilmesi istenmiştir.

BULGULAR

Anketi yanıtlayan öğretim üyelerinin 38'i (%90,5) Profesör, 3'ü (%7,1) Doçent, 1'i (%2,4) Yardımcı Doçent olup, 23'ü (%54,8) Dahili Bilimler, 18'i (%42,9) Cerrahi Bilimler Anabilim Dallarında çalışmakta, 14'ü (%33,3) Dönem 4, 27'si (%64,3) Dönem 5 programında görev yapmaktadır.

Task/blok başkanlığının hizmet ve araştırma etkinliğini etkileme durumuna ilişkin soruya %54,8'i hayır, %40,5'i kısmen, %4,8'i ise evet yanıtını vermiştir.

Çalıştıkları dönem işleyişini %19,0 olumlu, %59,5 kısmen olumlu, %14,3 ise olumsuz olarak değerlendirmiştir.

Eğiticilerin eğitim etkinliklerine verdikleri puanlar incelendiğinde en yüksek puanın sırasıyla sunumlar, uygulamalar ve hasta başı teorik etkinliklerine, en düşük puanın ise laboratuvar çalışmaları ve poliklinik etkinliklerine verildiği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin eğitim etkinliklerine verdikleri puanlar incelendiğinde en yüksek puanın hasta başı teorik etkinliklerine, en düşük puanın ise poliklinik etkinliğine verildiği görülmektedir.

Hasta başı teorik ve task sonu değerlendirme dışındaki parametrelere ilişkin öğrenci puan ortalamalarının eğiticilerin puan ortalamalarından daha düşük olduğu görülmektedir (Tablo I).

Eğiticilerin eğitim stratejilerine ilişkin istekleri ve fakülte'deki uygulamalara ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde; tüm stratejilerde isteklerinin yenilikçi stratejiler lehine olduğu anlaşılmaktadır. Fakülte'de uygulanan öğrenci merkezli, probleme dayalı ve seçmelilerle ilgili stratejileri yenilikçi strateji eğiliminde değerlendirmişlerdir. Ancak, entegrasyon stratejisinin uygulanışını orta noktada, topluma dayalı ve sistematik olma öğelerini ise üç puanın biraz altında değerlendirmişlerdir. İstekler ve fakülte'deki uygulamalara ilişkin puanlar karşılaştırıldığında; iki başlıkta (topluma dayalı ve sistematik) isteklerinin uygulamalara göre daha yenilikçi strateji lehine olmasından kaynaklanan istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır (Tablo II).

Tablo I. Araştırma Grubunun Eğitim Programı Öğelerine Verdikleri Puanlar

Eğitim etkinlikleri ve gereçleri	Öğretim Üyelerinin Puan Ortalaması* (N:42)	Öğrencilerin Puan Ortalaması* (N:477)
Hasta başı teorik	3,20±1,17	3,25±1,06
Sunumlar	3,93±0,86	2,87±0,98
Poliklinikler	2,95±1,08	2,43±1,20
Laboratuvar çalışmaları	2,77±0,99	2,52±1,22
Uygulamalar	3,34±0,88	2,92±1,14
Klinik çalışma rehberleri	3,10±1,17	3,06±1,12
Değerlendirme		
Task sonu değerlendirme	3,02±1,09	3,06±1,12
Blok sonu değerlendirme	3,67±0,93	3,17±1,12
NÖKS	3,56±0,88	3,03±1,25
Tüm eğitim etkinliklerinin genel olarak değerlendirilmesi	3,22±0,82	3,08±0,88

*Değerlendirme 1-5 puan arasındadır (1:en az, 3:orta, 5:en çok)

Tablo II. Araştırma Grubundaki Öğretim Üyelerinin Eğitim Stratejilerine İlişkin İstekleri ve Fakülte'deki Uygulamalara İlişkin Değerlendirmeleri

Eğitim Stratejileri	İstekleri*	Fakülte'deki Uygulamalara İlişkin Değerlendirmeleri*	p**
Öğrenci merkezli	3,19	3,46	0,343
Probleme dayalı	3,19	3,47	0,329
Entegre	3,35	3,00	0,091
Topluma dayalı	3,54	2,95	0,032
Seçmelilere yer veren	3,49	3,24	0,312
Sistemantik	3,86	2,81	0,000

*5: Yenilikçi Strateji Lehine, 3: Orta, 1: Geleneksel Yaklaşım Lehine Değerlendirilmiştir

**Bağımlı Gruplarda İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik Testi

TARTIŞMA

Klinik eğitim programında aktif olarak task/blok başkanlığı görevinde bulunan eğitimcilerin yarısından fazlasının aldıkları görevlerin, hizmet ve araştırma etkinliklerini engellemediğini düşündüğü ve yaklaşık beş eğitimciden birinin çalıştığı dönem işleyişini olumlu bulduğu anlaşılmaktadır. Her iki soruya da olumsuz yanıt verenler azınlıktayken, araştırma grubunun yaklaşık yarısının kısmen yanıtını vermiş olması dikkat çekmektedir. Eğitimcilerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlarda, son yıllardaki öğrenci sayısındaki artış nedeniyle özellikle hasta başı teorik ve poliklinik uygulamalarında sorunlar yaşandığı, kliniklerde büyük grupların sistemi zorladığı ve öğretim üyelerinin motivasyonlarındaki azalma dile getirilmiştir. Program işleyişinin bir çalıştay düzenlenerek öğretim üyeleri tarafından ele alınması ve çözümler üretilmesi sıklıkla ifade edilen bir öneri olmuştur.

Eğiticiler ve öğrencilerin klinik eğitim programının etkinliğini değerlendirdikleri ölçek puanları incelendiğinde en yüksek puan verilen ilk üç etkinliğin (sıraları değişmekle birlikte) sunumlar, uygulamalar ve hasta başı teorik olduğu anlaşılmaktadır. Her iki grupta da poliklinik çalışmaları ve laboratuvar çalışmalarının 3 puan olan orta değerinde değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin anket formundaki açık uçlu

sorulara verdikleri yanıtlarda genel olarak poliklinik çalışmalarının haftalık programda öğleden sonra yer alması nedeniyle yalnızca kontrol hastalarının görülebildiğine ilişkin yakınmaları dikkat çekmektedir. Laboratuvar çalışmalarında öğrenci sayısının fazlalığından kaynaklanan sorunlar dile getirilmektedir.

Eğiticiler ve öğrenciler tarafından klinik çalışma rehberleri, değerlendirme alt başlıkları ve tüm eğitim etkinliklerinin genel olarak değerlendirildiği maddeye verilen puanların orta değerinde (3.02 ile 3.67 arasında) değerlendirildiği görülmektedir. TDÖ sisteminde klinik çalışma rehberleri, eğitimciler tarafından hazırlanan, öğrencileri öğrenim hedeflerine ve uygun kaynaklara yönlendiren, öğrencilerin elde edecekleri bilgi, tutum ve becerileri standardize etmeye katkı sağlayan önemli eğitim gereçleridir (13). Öğrencilerin yazılı ifadelerinde bazı klinik çalışma rehberlerinin güncel bilgi ve kaynaklar içermediğine ilişkin yakınmalar yer almaktadır.

Hasta başı teorik ve task sonu değerlendirme parametreleri dışındaki tüm parametrelerde öğrencilerin verdikleri puanların eğitimcilerden daha düşük olduğu dikkati çekmektedir. Daha önce fakültemizde preklinik yıllarda eğitim programında uygulanan PDÖ etkinliğinin değerlendirildiği bir çalışmada da öğrenci puanlarının eğitici puanlarından daha düşük olduğu saptanmıştır (14).

Eğiticilerin, eğitim stratejilerinin nasıl uygulanacağına ilişkin istekleri incelendiğinde tüm stratejilerde isteklerinin yenilikçi stratejiler lehine olduğu dikkat çekmektedir. Fakülte'deki öğrenci merkezli, probleme dayalı ve seçmelilerle ilgili uygulamaları yenilikçi strateji eğiliminde değerlendirdikleri ancak, entegrasyon stratejisinin uygulanışını orta noktada, topluma dayalı ve sistemantik olma öğelerini ise üç puanın biraz altında değerlendirdikleri saptanmıştır. İstekler ve fakülte'deki uygulamalara ilişkin puanlar karşılaştırıldığında; topluma dayalı ve sistemantik başlıklarında isteklerinin uygulamalara göre daha yenilikçi strateji lehine olduğu anlaşılmıştır. Eğitimcilerin son yıllarda giderek artan öğrenci sayısı ve iş yüküne rağmen yenilikçi eğitim stratejilerine ilişkin olumlu yaklaşımlarının programın

gelişimi ve devamlılığı açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Anket formlarının eğiticilerin %56'sından geri dönmesinin ve literatürde benzer TDÖ uygulamaları ve değerlendirmelerine ulaşamaması nedeniyle tartışmada karşılaştırmalar yapılamamasının çalışmanın temel kısıtlılıkları olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Araştırma grubundaki eğiticilerin çoğunluğu eğitim programının işleyişini olumlu veya kısmen olumlu bulmakla birlikte açık uçlu sorulara verilen yanıtlarda son yıllardaki öğrenci sayısı artışı nedeniyle özellikle hasta başı teorik ve poliklinik uygulamalarında yaşanan sorunları dile getirmişlerdir.

Eğiticilerin klinik eğitim programını değerlendirdikleri ölçek puanları incelendiğinde poliklinik çalışmaları ve laboratuvar çalışmaları dışındaki tüm parametrelere verdikleri puanların orta değer üzerinde olduğu saptanmıştır. Hasta başı teorik ve task sonu değerlendirme parametreleri dışındaki tüm parametrelerde öğrencilerin verdikleri puanların eğiticilerden daha düşük olduğu saptanmıştır.

Eğiticilerin fakültede yenilikçi eğitim stratejileri kullanılması eğiliminde oldukları, fakülteadaki uygulamalara ilişkin değerlendirmelerde ise altı stratejiden üçünü (öğrenci merkezli, probleme dayalı ve seçmeliler) yenilikçi taraf eğiliminde, birini (entegre) ortada, diğer ikisini geleneksel eğilim lehine orta noktanın biraz altında değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Eğitici ve öğrenci görüşlerinin değerlendirildiği çalışmanın program değerlendirme çalışmaları kapsamında ilgili eğitim kurullarında sunulması, bulguların ve özellikle açık uçlu sorulara verilen yanıtların yardımıyla derinlemesine tartışılarak programın geliştirilmesi yönünde kullanılması planlanmıştır.

KAYNAKLAR

1. Musal B. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Eğitim Programı: Temel Özellikleri ve Revizyon Çalışmaları. Tıp Eğitimi Dünyası Ocak 2012:42-48.

2. Musal B. Problem-based Learning and Task-based Learning Curriculum Revision Experience of a Turkish Medical Faculty. *Creative Education* 2013 4, 12B, 116-119.
3. Özkan H, Değirmenci H, Musal B, İtil O, Akpınar H, Akalın E, Özkan Ş, Alıcı E. Task-based Learning (TBL) in Dokuz Eylül University Medical School, Turkey. *Medical Teacher* 2004;26:3;279-280.
4. Ozkan H, Degirmenci B, Musal B, Itil O, Akalın E, Kılınç O, Ozkan S, Alıcı E. Task-Based Learning Programme for Clinical Years of Medical Education. *Education for Health* 2006;19:1;32-42.
5. Harden RM, Laidlaw JM, Ker JS, Mitchell HE. AMEE Medical Education Guide no.7 Task-based Learning: An educational strategy for undergraduate, postgraduate and continuing medical education. Part 1. *Medical Teacher* 1996;26:5:518-523.
6. Harden RM, Crosby J, Davis MH, Howie PW, Struthers AD. Task-based learning: The answer to integration and problem-based learning in the clinical years. *Medical Education* 2000;34;391-397.
7. Race P. Task-based learning. *Medical Education* 2000;34;335-336.
8. Harden RM, Laidlaw JM, Hesketh EA. AMEE Medical Education Guide No 16: Study guides-their use and preparation. *Medical Teacher* 1999;21;3;248-265.
9. Gibson KA, Boyle P, Black DA, Cunningham M, Grimm MC, McNeil PH. Enhancing evaluation in an undergraduate medical education program. *Academic Medicine* 2008;8:787-793.
10. Goldie J. AMEE Education Guide no.29: Evaluating educational programmes. *Medical Teacher* 2006 28(3):210-224.
11. Musal B, Taskıran C, Gursel Y, Ozan S, Timbıl S, Velipaşaoğlu S. An Example of Program Evaluation Project in Undergraduate Medical Education. *Education for Health* 2008;21(1):113.<http://www.educationforhealth.net/>
12. Harden RM, Sowden S, Dunn WR. ASME Medical Education Booklet No. 18. The SPICES Model. *Medical Education* 1984;18:284-297.

13. Harden RM, Laidlaw JM, Hesketh EA. AMEE Medical Education Guide No:16: Study guides-their use and preparation. Medical Teacher 1999;21(3):248-265.
14. Musal B, Taskiran C, Kelson A. Opinions of Tutors and Students about Effectiveness of PBL in Dokuz Eylül University School of Medicine. Med Educ Online (serial online) 2003;8:16.